

Autors: Joaquim Aloy i Bosch, Jordi Basiana i Obradors i Pere Gasol i Pujol. Col·laborador: Ramon Fons i Vilardell

258

COMITÈ CATALÀ PRO EXÈRCIT POPULAR REGULAR
Camp d'Instrucció n.º 1

TARGETA DE RECLUTAMENT

1

Cognoms Pujol Recebura Nom Lluís Edat 18

Domicili Yolanda 37 Professió Camarer Natural de Manresa

Estat Libre Organització sindical a què pertany U.G.T. Organització Política

U.G.T. Cos militar on ha servit

Data en què s'efectuà el seu allistament 18 Març Data en què es dona d'alta 20 de Març 1937

Barcelona

2 NOTA DE CONDOL
D'ESTAT CATALÀ DE MANRESA
El moviment polític Estat Català de Manresa trameta una carta de condol als seus companys de Lleida per la mort del militant d'aquesta formació Josep Clota i Blanc. La carta, que no porta data, ha de ser del gener del 1937, que és quan va morir aquest milicià de les Borges Blanques.

1 TARGETA DE RECLUTAMENT PRO EXÈRCIT POPULAR REGULAR

Aquest document de l'Arxiu de Salamanca, datat el març del 1937, és una targeta de reclutament d'un manresà a l'Exèrcit Popular Regular de la República. Cronològicament, se situa poc temps abans de l'esclat violent dels Fets de Maig del 1937, que, com vam veure al capítol 11, enfrontà ERC i PSUC-UGT contra la CNT i el POUM i, de fet, representen la victòria de les tesis del primer grup sobre el segon.

Recordem que una de les qüestions que enemistaven aquestes organitzacions era la manera de guanyar la guerra contra el feixisme. En aquest sentit, el bloc comunista prossoviètic defensava, davant el sistema de milícies, un model d'exèrcit regular, disciplinat i jerarquitzat, amb un comandament únic.

2 ESTAT CATALÀ

CARRER GUIMERA, 66
MANRESA

ESTAT CATALÀ

LEIDA

El vostre company de guerra s'adreixa al vostre condol per la pèrdua del malaguanyat company i ferm patriota **Ja JOSEP CLOTA i BLANC** pregant-vos feu extensiu el nostre condol als seus familiars i de CATALUNYA lliure.

[Handwritten signature]

PAPERS DE LA REPÚBLICA EN TEMPS DE GUERRA (1936-1939)

Les milícies i l'Exèrcit Popular

Després del fracàs de la insurrecció militar del juliol del 1936, i enmig d'un context revolucionari i de transformacions socials, hom veié la necessitat d'organitzar-se militarment per fer front a l'exèrcit revoltat. Els Comitès Revolucionaris Antifeixistes que, com hem vist, es constituïren arreu de Catalunya, i que havien de comportar un nou sistema de funcionament polític i econòmic, hagueren de fer-se càrrec també del problema militar davant l'evidència de la guerra.

Però també en aquest punt hi havia importants diferències entre les organitzacions antifeixistes. A grans trets, hi havia, d'una banda, les forces revolucionàries proletàries (que aquells primers dies dominaven la situació), com ara la CNT, la FAI i el POUM, que defensaven una estructura militar basada en el voluntariat i les milícies. I, d'altra, les forces partidàries de la crida de lleves i d'un exèrcit més jerarquitzat, disciplinat i tradicional; eren, especialment, ERC i el PSUC més la UGT.

Fins a l'octubre del 1936, les milícies i els voluntaris feren front a la guerra sota el domini del Comitè Antifeixista de Catalunya, on predominaven els criteris de la CNT, la FAI i el POUM. Milicians voluntaris de la Catalunya central s'afegiren a les iniciatives militars contra la facció revoltada de l'exèrcit durant els primers mesos de la guerra.

La majoria de forces anarquistes combateren al front d'Aragó (com els

primers voluntaris que anaren a Tardienta o els qui formaren la Primera Centúria Roja i el Quart Batalló de Metralladores de Manresa). D'altres, anaren a Madrid (com els que s'allistaren a la columna Tierra y Libertad). Un altre exemple fou el dels voluntaris del POUM que combateren a l'Aragó i a Portocristo (Mallorca).

Una vegada passats els primers mesos de guerra, l'organització militar canvià. Tòt i una certa estabilitat dels fronts els primers dies de la guerra, l'experiència aragonesa, la de Madrid i d'altres (algunes de ben tràgiques per als voluntaris de les nostres comarques, com és ara el cas de Portocristo) ben aviat feren palesa la necessitat de replantejar l'estratègia militar.

La iniciativa aleshores passà a mans del govern de la Generalitat i posteriorment al de la República. Com a la resta de la zona republicana, el sistema de milícies de voluntaris va ser cada vegada més qüestionat en favor del concepte d'un Exèrcit Popular Regular i de la crida obligatòria de lleves, cosa que fou una realitat des de començament del 1937. Les conseqüències dels Fets de Maig d'aquell any no feren sinó confirmar aquest procés: d'aquí al final de la guerra, es va imposar totalment el model d'un exèrcit regular, jerarquitzat, i amb un comandament únic i centralitzat.

9204 - Camp. 901

1 TOTS ELS NOMS DE LA PRIMERA CENTÚRIA ROJA DE MANRESA

Aquest document localitzat a Salamanca és d'un gran valor testimonial, ja que ens permet conèixer els noms i cognoms de tots els components de l'anomenada Primera Centúria Roja de Manresa (formada per milicians suriens, cardonins i, especialment, manresans) i del Batalló de Metralladores de la Caserna del Carme de la mateixa ciutat (integrat majoritàriament per soldats de lleva de fora de Manresa), que anaren a lluitar al front d'Aragó.

La Primera Centúria Roja havia estat impulsada pel mateix Comitè Revolucionari de Manresa i integrà membres de diferents organitzacions (POUM, Centre Federal, Grup Sindicalista Revolucionari, ERC, Estat Català, UGT i PSUC). Era dirigida pel cap del departament de Milícies i Defensa del Comitè Revolucionari, Josep Ferrándiz, que posteriorment va morir en el front de combat. La columna va marxar de Manresa el 28 de setembre del 1936 i es va instal·lar durant molt més temps a Fornillos, a prop d'Osca. Estava inclosa administrativament dins el Quart Batalló de Metrallores, que ja havia marxat al front el 2 d'agost.

Com vam explicar als primers capítols, les llistes de militars –com és aquest cas– eren unes de les més buscades pel règim franquista de cara a la repressió. Es tractava d'identificar el màxim nombre possible de persones sospitoses d'haver servit a la República, obrir-los una fitxa individual i aplicar-los el *castig* corresponent.

En els documents adjunts podem veure els havers i els rebuts, corresponents a la primera quinzena del mes de desembre del 1936, dels components de la Primera Centúria.

Com es pot observar, l'import total era de 28.200 pessetes de l'època, pagades per la Generalitat de Catalunya, i absolutament tots cobraven la mateixa quantitat, reflex de la situació revolucionària que s'havia produït a l'inici de la guerra.

1863

SUMA Y SIGUE.....

RECEIVED

STO MIL FEBRUARIO
DELEGACION
Manfredi - Norte

4

2 TREN DE MILICIANS AL FRONT D'ARAGÓ
Tot i que aquest full manuscrit no té data, es tracta segurament d'un escrit dels primers mesos de la guerra, quan Manresa es convertí en un lloc de pas de combois ferroviaris plens de milicians que, sovint des de Barcelona, es dirigien cap als fronts d'Aragó. L'escrit és del sindicat ferroviari de la CNI de Manresa i és adreçat a Barcelona per tal que prepari un tren per anar cap a Lleida, se suposa que era per traslladar milicians al front d'Aragó: *"Al Comité se le encarece por encargo del Comité Revolucionario se tenga preparado un tren para marchar con dirección Lerida con 200 plazas. Tomen las disposiciones necesarias para asegurarlo."*

3 UNA INSTÀNCIA DEL MANRESÀ, JOSEP PLA CASASAYAS

Document del 21 de novembre del 1937 que mostra la petició que fa el manresà Josep Pla Casasayas al director de l'Escola Popular de Guerra, per tal de poder ser admès a les proves d'ingrés d'aquesta escola. Al costat esquerre, acompanyant el text, es pot llegir l'informe favorable emès pel capità Jaume Faurà, segons el qual el manresà ha demostrat la fidelitat a la causa republicana i les seves aptituds de comandament.

4 FITXA D'UN MILITAR DESTINAT A MANRESA
Fitxa localitzada a l'Arxiu de Salamanca, on figura el nom, càrrec, lloc i data de la destinació de Manuel Cocho Gil, major de milícies, que el setembre del 1938 era destinat al Centre de Reclutament i Instrucció Militar (CRIM) núm. 17 que hi havia a Manresa.

COMITÈ CATALA PRO EXÈRCIT POPULAR REGULAR
Camp d'Instrucció n.º 1

TARGETA DE RECLUTAMENT

Cognoms Arola Romo Nom Conrad Edat 19
Domicili Laumalá 29 Professió electricista Natural de Manresa
Estat S Organització sindical a què pertany UGT Organització Política
Cos militar on ha servit _____
Data en què s'efectuà el seu allistament 28-4-37 Data en què es dona d'alta _____
Barcelona 28 d'abril 1937

EL DRAMA DELS DESAPAREGUTS

Una de les conseqüències més tràgiques i angoixants que va provocar la guerra civil fou la dels soldats desapareguts en acció de guerra. Un fet que anà augmentant amb el ritme trepidant amb què s'intensificaren els esdeveniments bèl·lics i l'avenç imparable de l'exèrcit franquista. Des de fa uns anys, ha crescut l'interès per localitzar, identificar i dignificar els morts i desapareguts, molts dels quals anaren a lluitar o bé per l'obligatorietat de les crides a files, o bé per millorar les condicions de vida col·lectiva i del país, i es troben enterrats en cunetes o fosses comunes. L'oblit, a voltes conscient, dels perdedors, de totes aquelles persones que combateren a la guerra civil en defensa de la República, ha provocat que ni tan sols no hi hagi un cens oficial que acrediti la seva desaparició. És per tot això que molts familiars volen recuperar-los de l'anonimat i al mateix temps recuperar la memòria històrica d'aquests fets que durant tant temps han estat oblidats. Les desaparicions són un autèntic drama que ha provocat un dolor terrible en les famílies que l'han hagut de patir. En aquesta pàgina expliquem breument dos casos de desaparicions hagudes al Bages a causa de la guerra.

1 CONRAD AROLA ROMO, UN MANRESÀ DESAPAREGUT ALS 19 ANYS
Targeta de reclutament de Conrad Arola Romo, de 19 anys, un dels manresans que van desaparèixer durant la guerra civil i del qual mai més no s'ha sabut res. En un reportatge publicat a Regió7 (7-3-2003), la seva família explicava que només sabien que "va ajudar a pujar a un camió dos manresans ferits, Travé i Magriñà". A partir d'aquí, mai més no en van tenir cap més pista.

2 FRANCESC AROLA, DESAPAREGUT A L'EBRE EL 1938... MORT A GERNIKA EL 1939
Ens trobem davant d'un cas especialment dramàtic, però representatiu del caos, la diàspora i la incertesa que comporta una guerra. Aquests documents corresponen a un expedient que també es troba a l'Arxiu de Salamanca sobre Francesc Arola Pererada, domiciliat a Artés. Es tracta d'un dossier presentat al Ministeri de Defensa Nacional per la seva "vídua", Maria Homs, per la desaparició del seu marit l'agost del 1938 al front de l'Ebre, escenari de la batalla més cruenta de la guerra civil, amb milers de víctimes. Tots els indicis devien fer creure que Arola havia trobat la mort mentre combatia a l'Ebre. Tanmateix, molts anys després, el març del 2003, el seu nom apareixia en la llista de catalans que havien mort després de la guerra a l'Hospital Penitenciari Militar de Gernika i que estaven enterrats en una fossa comuna de la zona. Efectivament, Francesc Arola va morir de tuberculosi en aquest sinistre hospital el 7 de maig del 1939. Per tant, la versió més versemblant del que li devia succeir és que devia caure en mans de l'exèrcit franquista al front de l'Ebre i, posteriorment, dut pres a Gernika, on amb molts altres soldats va haver de fer treballs forçats, en unes condicions inhumanes que van afeblir la seva salut, en la reconstrucció de la ciutat que havia estat destruïda per l'aviació nazi de la Legió Còndor, aliada del general Franco.

PROPER CAPÍTOL:

L'ajut al front de guerra. El voluntariat bagenc a la rereguarda. Per mitjà de diversos documents veurem les diverses accions de solidaritat que es feren a la Catalunya central per ajudar els milicians i soldats que eren al front.

MINISTERIO DE DEFENSA NACIONAL
PAGADURIA SECUNDARIA DEL EJERCITO DE TIERRA

SUBPAGADURIA DE MANRESA

Expediente n.º { General 70143
Subpagaduria 154

Desaparecido

Escp 42

CAUSANTE Arola Pererada Francisco

BENEFICIARIO Maria Homs Vives
Domicilio Artés
Población Artés

INDICE DE DOCUMENTOS

1.º Instancia
2.º Certificado base
3.º Ultima revision habida
5.º matrimonio

2
DON LUIS LOS ARCOS SAIZ, Jefe de la 8ª BRIGADA MIXTA.

CERTIFICO: Que Don FRANCISCO AROLA PEREREDA (soldado), afecto al 330 BATALLON, en actos de servicio defendiendo al Gobierno de la República el día Diez y nueve de Agosto de mil novecientos treinta y ocho, en el frente del Ebro, en Combate.

Que el causante fué incluido en el documento básico (nómina) de la percepción de haberes correspondientes al mes de su fallecimiento o desaparición, percibiendo sus familiares los haberes correspondientes en la forma establecida en el Decreto de 11 de Agosto de 1937, el mes de Agosto del año 1938.

Que el causante percibía un sueldo mensual de TRESCIENTAS PTAS. que a juicio del que suscribe, el causante está comprendido en el Art. 65, 66 ó 67 del Estatuto de Clases Pasivas.

Y para que surta sus efectos en el expediente de pensión de su expido la presente certificación en Campaña, a Veintiseis de Noviembre de mil novecientos treinta y ocho.

El Comisario de Guerra
Firma y rubrica del jefe de la Brigada Mixta

(1) Si jefe del Cuerpo o Unidad, especificará con todo detalle los datos que concurran a la desaparición y si a su juicio puede o no considerarse como una presunta defunción.
(2) No es válida la firma acompañada.

Fons documental: Archivo General de la Guerra Civil Española, de Salamanca. Arxiu Nacional de Catalunya. Aquest treball ha tingut el suport de l'Ajuntament de Manresa, el Consell Comarcal del Bages i el Centre d'Història Contemporània de Catalunya.

Hi col·labora: Generalitat de Catalunya Departament de Relacions Institucionals i Participació Programa per al Memorial Democràtic

Regió7 Pàg. 72